

Mõni sõna Kohila elanikkudest (Maaleht 1933)

Hallo! Hallo! Siin Kohila! – Kohila vald asub üsna meie poliitilise elu tuiksoone, pealinna külje all. Viimasest nii umbes 25 kuni 45 km. Tuleb ka ette, et mõni mees mängib või kavatseb mängida teisele vingerpussi, mis mõni kord õnnestub, teine kord aga nurjub. Nii, nagu alles hiljuti juhtus kohalikkude kaupmeeste **Kesleri** ja **Puhkani** vahel. Siinse intriigi põhjustajaks osutus see va kuri ja kallihinnaline „vabariigi valge“. Paar aastat tagasi vallavalitsus andis viinamüügi õiguse Puhkanile rendile. Nüüd aga, mil varsti rendiaeg hakkab lõpule jõudma, pani Kesler kõik abinõud mängu, sihiga – hankida see va „kibe“ omale. Kesler tahtis nimelt oma kamraadi abiga Puhkani kauplusse sokutada välismaa „kulisevat“ ning siis aktsiisi ühes konstaabluga kaela saata. Äraandlikkuse tõttu see ettevõtte ebaõnnestus ja nüüd tuleb Kesleril vastust anda kohtus oma ebaõiglaste võtete eest. Üldse on see Kesler omamoodi kuulsus Kohilas. Mõni aeg tagasi tahtis ta omale „sooja teha“ restoran „Kajaka“ põletamisega, kuid leidis end hiljem üle kaheks aastaks kõigi õiguste kaotamisega üsna külmade „Patarei“ müüride vahelt. Oma varanduse laskis ta kõik omal ajal kirjutada naise ja laste nimele. Kohila valla esimeseks kodanikuks, s. on. vallavanemaks on juba mitmendat aega talu omanik **August Klapp**, kõigiti energiline ja vallarahvale meeldiv mees. Mees, kes, kes kõigi ettetulevaga toime saab, kuid vaat´, on üks asi, mis kuidagi ei taha paigast nihkuda ja see on – poissmehe-põlve nurka heitmine ning kodukanakese koju toomine. Valla asjaajamise peab kõigiti korras „kangekaelne“ sekretär **Johannes Maksim** ühes oma vanapoisist abi **Jairusega**. Maksimi „kangekaelsus“ ilmnis just selles, et vaat´, enne ei jätnud järgi kui sai kuuenda lapsena viimaks poja. No jah – trooni- ning talukoha pärijat oli ju hädasti vaja. Muide tütreid kõik kenad preilid, kellest vanim on täieline sex appeal´i (seksapiil) kehastaja ning evib kunstilisi kalduvusi. Mõni tütreist on juba lõpetanud keskkooli, teised õpivad alles, kes keskkoolis, kes algkoolis, kes kodus kukeaabitat. Kohila 6.-klassilise algkooli juhatajaks on **August Ruut**. On mees, kes oskas omale võimsa ja nägusa monumendi püstitada Kohila Rahvamaja näol. Ruut on nimelt Rahvamaja omaniku Kohila Haridusseltsi asutajaid ning praegune esimees. Ühtlasi tema kepinäitamisel laulavad ka Haridusseltsi laulukoori kuuluvad lauljad. Lugupeetavamad mudilastekasvatajaid on prl. **Lydia Veisserik**, kes ühtlasi on Haridusseltsi laukur. Kohila algkooli naabruses asub Kohila nahavabrik, mille omanikeks juudid **Schimschilewitshid**. No juut on ikka juut, ega ta ikka ristiinimeste hulka elama ei kõlba. Ju ta sai sest vist isegi aru, ega ta muidu poleks oma elamise-olemisele kõrge püstitaia ümber teinud. Muu seas on ta ka agar ümberkaudsete talude ostja: ja mis niisugusel saksal osta, kes võtab sult ühe vasikanaha parkimise eest kolm omale töötasuks. Pöördume veel korraks alevikku ja siirdume juba küladesse. – Kaupmehi, neid on Kohilas mitu. Kõik on rikkad majade omanikud. Mõnel isegi mitu kauplust. Möödunud aastal oli kohilalastel ka restoran, mida pidas Prantsusmaa rahadega sissesõitnud eestlane **Jürgens**, kuid uuest aastast peale sulges „resto“ omad ukseid vähese läbimüügi ning kõrgete maksude tõttu. Suurim maja- ning veskiomanikuks on vanapoiss **Jaanusson**, kes veskitammi kõrgemaks ehitamise läbi uputab jõe ülemjooksul asuvaid maid, mis endaga jällegi kaasa toob sagedasti kohtuskäimist. Kohilalaste tervise eest hoolitsevad Hageri jaoskonna arst **dr. Mathey**, Kohilas elutsev arst **Kirchner**, apteeker-autoomanik **Koger** ja Kohila Paberivabriku velsker **Korpmann**. Küllalt hoolitsejaid – eks ole? Selle eest, et üks kodanik teiste õigusnorme ei rikuks, seisab valvel aasta eest tulnud konstaabel **Liiv**. Muide, selle härra perekonnas on sinu laps, minu laps ja varsti meie laps! Ühtlasi on konstaabel Liiv seltskonnas teretulnud isik ning kirgline jahimees ühes Kohila Majandusühisuse ärijuhi **Emmikuga**. Et kohilalased alati täpselt rongile jõuaksid, selle eest muretseb juba äsjatulnud jaamaülem **Erg** ühes oma kahe sümpaatse abiga, kelleks on **Kask** ja **Kree**. Äsja pühitses s.-s. „Püsivus“ oma 10-aastast kestvusjuubelit. Ühtlasi on s.-s. „Püsivuse“ jalgpallimeeskond tugevamaid maameeskondi Põhja-Eestis. Mainides s.-s. „Püsivuse“ intensiivset tegevust ei saa meie mööduda vaikides **Piiskopist**, kes on 10 aastat olnud seltsi esimees, ja **Jürgensist**, kes kõik oma häätahte rakendanud mainitud seltsi töösse ning aidanud viia Kohila noorte sporditaseme praegusele kõrgusele. Kohila näitlejaskonna treeneriks on kohaliku algkooli õpetaja **Erna Vellmann**, kes ühtlasi ka energilisemaid naiskaitseliitlasi kohapeal. Kohaliku kaitseliidu juhtivamaid tegelasi on posteljon **Järv** ja Kohila Paberivabriku kontoriametnik **Eilandt**. Postiasjandust juhivad oskuse ning hoolega postkontori ülem **Anvelt** ühes prl. **Reuendorffiga**. Viimasel on „See aeg (on) tõest´ ukse ees“ kui mitte möödab (tähendab abiellumine). Kohaliku tuletõrje juhiks on **Lillenblatt**, kes omase asjalikkusega kõikjal soosingu on võitnud. Baptistidele (neid on Kohilas õige rohkesti) õnne ning õndsuse kuulutajaks on kohalik

taluperemees **Prooso**. Sealtki perest saaks mõni usklik mees omale tubli naise, kuid patune – ei iialgi. Ap. õigeusuliste peab hingepalveid ning teeb igal kolmekuningapäeval jordanit preester **Oberpahl**. Omal ajal admiral Pitkale autasuks antud Lohu mõisa süda on nüüd läbi mitme käe jõudnud Tallinnas tuntud aiaäripidaja **Kraanmanni** kätte. Teatavasti on viimase tütar kurikuulsaks saanud „Astoria“ direktori Kaljo naine. Korralikumaid talusid Lohul on „Väljapere“, mille omanikuks on endine Kohila vallavanem **Al. Starkopf**. Muu seas varustavad ka „Väljapere“ lehmad Punase Ristile kuuluvat Seli sanatooriumi hea ja tervisliku piimaga. Ka meie endisel riigivanemal **Jaan Teemandil** on Kohila vallas talu, mille tegelikuks juhiks on noore energiaga vanapiigast öde Mari. Vanapoisid! Mitte liig vana, nii umbes 40-45 aastat. Samas külas asub ka J. Teemandi teise öe „Jüri“ talu. Poissmehed! Seal on ka kaks kena ja mõistlikku keskkooli haridusega preilit. Kui me ka kedagi Tohisoo asunduse inimest tahame nimetada, siis peaks see küll olema endine Tohisoo mõisavalitseja ja praegune „Koidula“ talu omanik **August Kõrv**. On igapidi arukas ja ka kange töömees. Ega teda ka muidu praeguse valla vaeslastekohtu esimehe kohale poleks valitud ning ega ta ka muidu nii mitme organisatsiooni juhtivaid tegelasi poleks olnud. Poeg õpib tal praegu Tartu ülikoolis tehnilist keemiat, kuna teaduslike huvidega tütreist (neid on kaks) omab vanem kommertsgümnaasiumi hariduse ja noorem õpib praegu Tallinna Kaarli gümnaasiumis. Oma sharmikuse tõttu on preilid hästi lugupeetud seltskonnas. Endisel Tohisoo mõisa omanikul **Benita Wrangellil** on asundustalu samast mõisast. B. W. abiellus paar aastat tagasi (oli siis 52 aastat vana) igatahes seisuseta rootslasest ajakirjaniku **Mothanderiga** ning seetõttu jahenes kontakt tunduvalt endise parunessi ja teiste „vonnide“ ja mitmesuguste tiitlikandjate vahel. Lause „Meie oleme välismaalased“ avab silmapilkselt Mothanderite abielupaarile ministrite kabinetide ukсед, rääkimata siis juba vähemaist asutustest nagu näit.: raudteekassad j.t. Ajal, mil mõne eestlasest kohasoovija palvekiri võib aastaid kolletumiseni reageerimata seista ministeeriumi laekas, suutis Mothander hankida lühikese aja jooksul suure tüki head palgimetsa. Sama ruttu tahetakse ka mets realiseerida. Nii et nüüd igapäev undavad saed ja pauguvad kirved Lepaluku metsas. Mothanderid pistsid aga oma 6000 krooni tasku ja reisisid Rootsi. Nõnda nimetatud Tohisoo külas etendab peaaegu endise mõisniku osa mitme talu omanik **Joh. Meniser**. Peale oma isikliku „Allika“ talu omandas ta 2 talu pärimise teel naise vendade surma tõttu. Kah jällegi haritud tütreid majas. Poeg toodi ka koju. Lohu mõisas asuva P.A. „Estoniale“ kuuluva koorejaama juhatajaks ning piimade vastuvõtjaks on **pr. Birke** ühes mehega. Kohila nn. eliidi moodustavad Kohila paberivabriku direktioon ühes ametkonnaga. Sealt võime leida küll lätlasi, taanlasi, poolakaid, venelasi, sakslasi, „kapakaid“ ja mõne äraeksinud eestlasegi. Ühe sõnaga – just kui Rahvasteliit. Kuid eestlane pole seal enam puhas eestlane, vaid ta lõhnab tublisti kadakluse järgi. A.s. „Koll’i“, nii on Kohila Paberivabriku ametlik nimi, äriliseks direktoriks on saksastunud lätlane **Georg Sommer**. On teisel ka kaitseväe teenistuse ealine poeg Georg junior. Rahvas räägib – et kuu aega olevat teeninud mereväes. Olevat olnud uhke pidu võimumeestele ja poeg oligi vaba ning võis hoopis Eesti tolmu jalgelt raputada – läks Saksamaale. Suurte sakste asi – mine tea. Ega needki jutud pole tuulest võetud, kuidas Äntu Harpe poeg kaitseväes olles igas kuus mitu korda kaitseväe hobusega Rakverest kodus käis. Sõdur oli pukis kah veel teisel. Ja-jah! Juhtub ju meil tänapäev nii mõndagi, millest ei tohi rääkida – kas etiketi või jälle paragrahvi surve. Kohila vabriku tehniliseks juhiks on **Martin Braun**. On vast määratu energiaga mees. Üks aasta, kui ei leidunud meest, kes oleks vabriku korstna otsas piksevarda otse seadnud, läks vana Martin ise ja näitas – „et mis ei saa, ei julge – kõik saab“. Ja saigi. Sai teine noore ilusa naisegi. Erilised preemiad peaksid igasugused kosmeetika-tehased kindlustama Kohila vabriku töölispriilist **Linda Liivakule**. Tööliskonda kuuluvad kenamad preilid on vastuvaidlemata preilid **Leida Treimann** ja **Leida Pauklin**. Esimene õppis ka mõne aasta keskkoolis, kuid oli sunnitud oma õpingud katkestama. Et Kohila daamid hästi lokitud ja härrad hästi raseeritud oleksid, selle eest hoolitsevad juba **pr. Lindus** ja **prl. Unt**. Ja et daamide mantlid ja kostüümid alati moodsa ning värske välimuse omaksid ja et härrade pükste viigid hästi sees seisaksid, selle eest muretsevad juba rätsepad **Paal, Raptal ja Tammist**. Kohila vallas nn. Tohisoo asunduses edasijõudnumaid asunikke on kahtlemata endine mõisa aednik **Adam Paberit**. Tänu oma endisele elukutsele on Adam osanud kaunilt sisustada oma äsja asutatud aia. Ta abikaasa Mari ühes kena tütre Hildaga seisab valvel kodu mugavuse ja kunstilise välimuse eest. Erilise tähelepanu osaliseks on saanud prl. Hilda kunstiküllased ning maitsekad käsitööd, millest paljudki perenaised ning -tütreid vaimustunud ja eeskuju võtnud. Samast perekonnast on ka võrsunud tunnustatud näitlejanna **prl. Linda Paberit**. Paberiti üheks naabriks on ta väimees **Joh. Teerik**. Ka siin talus on näha, et jätkub kõikjale jõulist peremeest kui ka töökast ning väsimatut perenaist. Pr. Liisi omase südamliku

ning heatahtliku olekuga on võitnud üldise lugupidamise. Erilise tähelepanu pühendab ta oma karjale. Samas läheduses asub ka ümbruskonnale rohkem huvi pakkuv **Rudolf Timmermanni** hõberebaste kasvatus. No on vast väsimatu energiaga mees, küll peab talu Saaremaal, küll jõuab hästi hoolitseda oma armsate rebaste eest. Siirdudes nn. Rootsi külla, peame peatuma kõige esmalt kohalikus vallavolikogus ägedama asunike huvide eest võitleja **August Eropi** juures. Küll sellel mehel jätkub aega rusika pööramiseks vallavolikogu koosolekul, küll ka kodus oma majapidamist hästi korraldamiseks. Kodustes töödes on küll talle väga suureks abiks ka kõiki oskaja naine Maria. Pr. Erop püüab kõigiti ajaga sammu pidada. Ei möödu Kohilas ükski kursus, millest mainitu osa ei võtaks: vast ehk ainult tantsukursus, kuid ega sellekski prouakese jalad veel liig vanad pole. Kaks naabrimeest, üks vanatalu omanik, teine asunik, mõlemad kohapeal tuntud jõukate ning arukate meestena, on **Johannes Aaver** ja **Jaan Grossmann**. No öelge, kes ei teaks Kohilas „Roevere“ Jukat. Igaüks. Eriti hästi teavad teda preilid, kuna ta ju rikka ja eeskujuliku talu poissmehest omanik. Eks ole paljudki peretütred unistanud mehisest Jukust ning teisedki preilid „Roevere“ perenaise karjäärast. Kuid seniajani on kõikide neidude illusioonid armetult purunenud. Et Jukul puudub abikaasast perenaine, siis täidab otse meisterlikult selle kohustusi ta õde Minni. Kõige kenamad kangad käärib ta ja kujub pr. Minni ja suurrätid - oo – need on otse võrratud. No on ka Kohilas teatud liit olevusi, kes hirmsasti vihkavad Jukat: ja need on meie kodumaa „jänkud“, kuna hr. Aaver on ka kirglik jahimees. Teiseks preilide unelmaks on eespool mainitud rikas asunik Jaan Grossmann, mees, kellel on hea sõna ning lahke naeratus igaühele. Paar aastat tagasi, kui abiellus ta hoolas õde Liisa, arvas nii mõnigi neiu oma unistusi täituvat, kuid ei – Jaan ei saa või ei taha saada naisevõtmisega toime. Tõsine kahju, et rikkad vanapoisist peremehed naise ei võta. Kohilas on ju nii palju keni ja töökaid naise – ja ega nad jäädavalt kenadeks jää. Eeskujuliku ning mugava asunikukoha on osanud omale luua ka omal ajal tuntud maadleja **Joh. Alavina** ning **Anton Reispas**. Kus mõni mees ei näi edasi saavat ainult nõuga, seal tuleb juba Alavina ning näitab, et ka jõuga suudetakse paljugi saavutada. Koduses majapidamises on talle abiks käre ning kärmas naine Elli. Üldse üks töökas ning tahtejõuline paar. Sealtpoolt kandist tahaksin veel nimetada noort ja energilist asunikku **Johannes Tarutinat**. Jällegi naisevõtja mees, kuid näe - ei võta. Ilusa Keila jõe kaldal asub **Hans Ruudule** kuuluv hästi korrashoitud „Saueaugu“ asundustalu. Kui Hans põllul töötab või metsas jänest taga ajab (ja seda armastab ta tihti teha), siis ta naine, lõbus ning kärmas Kai ühes haruldaselt tööka õetütrel Lindaga hoolitseb, et kari hästi toidetud oleks ning et ka kena aed oma hästi harmoneerivate lilledega veel aristokraatsema välimuse omandaks. Ka mesipuude eest on „Saueaugul“ hästi hoolitsetud, nii et isegi kohaliku täienduskooli õpilased saavad seal vastavad juhatused mesinduse alal. Hästi oma talu ning majapidamise eest hoolitsejad on ka asunikud **Kristjan Reispas** ja **Al. Lord**. Neid nende töis abistavad nende energilised abikaasad ning lapsed. Lohu asunduses eeskujulikud asundustalu kuulub Vabadusristi kavalerile erukapten Repsile. Viimasel ajal ei tegele **hr. Reps** tervislikkudel põhjustel põllumajandusega, vaid on oma talu välja rentinud. Oma laiaulatusliku silmaringi tõttu on hr. Reps tihti nõuandjaks kohalikele maapidajatele. Isegi välismaalaste poolt on tunnustamist leidnud hr. Repsi mugav kodu ning hästi valitud ning hoitud friisi tõugu kari. Paari aasta eest, kui külastas Eestit tolleaegne Saksa Riigipäeva esimees hr. Löbe, siis tutvunes ta ka hr. Repsi ning eespool mainitud hrd. August Kõrvi ning Al. Starkopfi majapidamisega. Mõlemad viimased omavad ka viljamasindamise garnituurid ning kõik tarvilikud põllutöömehed ning riistad.

Lohu külas, kus asuvad kõik jõukamad Kohila valla vanatalud, peaksime nimetama „Tõnise“ talu omanikku **Joh. Starkopfi** ja ka talupidajat **Karl Russmanni**. Viimase poeg on saanud täieliku põllumajandusliku hariduse, kuna tütreid omavad keskkooli diplomid. Isal majad linnas, nii et laste tulevik on hästi kindlustatud. Nii Al. Starkopfi kui ka äsja mainitud vend Joh. Starkopf on osavad põllu- kui ka politika ning isegi ärimehed. Nii Lohu kui ka Seli Kartuli Ühisustes on nad juhtivad jõud. Meeleldi nähakse neid meeste seltskonnas, kuna nende ostujõud on märksa suurem kui teistel põllupidajail. Kohilas kohalik talupidaja H. R., kes on ka ühtlasi kirglik jahimees, võttis ühel päeval püssi õlale, et teha oma järjekordset jänesejahti kodust umbes 4 km. eemal olevail maadel. Kuna aga R. oli tahtlikult või kogemata unustanud uuendamata käesolevaks aastaks jahiloa ning peeti teiste jahiliste poolt kinni salakütina. Kinni võtmise põhjustas just asjaolu, et R. oli teiste, lubadega varustatud jahimeeste nina alt jänese maha põmmutanud. Kohalik konstaabel koostas R.-le protokollid salaküttimise pärast. Konstaabli küsimusele, miks R. nii ebaseaduslikult toimunud, vastas küsitav, et tal tulnud hale meel peale nähes elusat jänest. Salutaguse asunduse erksamaid ja eeskujulikuid asunikke on **Villem Ernesaks**. Omab rehepeksu garnituuri, noore

naise, kena tütre ja ka küllaldaselt särtsu vallavolikogus asunike huvide kaitsmisel. Ta isa, kel päristalu nimega „Uustalu“ samas ligiduses, on ümbruskonnas tuntud auväärse põllupidajana. Vana Ernesaks oma väsimatu töötamise tõttu on võimaldanud lastele ajakohase hariduse. Üks poegadest on tal Lihulas arstiks, kuna kolmas kodus haritud peremeheks. Paremaste talude omanikeks on Salutagusel veel „Nõmme“ talu omanik **Fuhrmann** ja asunik **Lind**. Esimesel on viljapeksugarnituur, millega hangib isegi kaugemast ümbrusest lisatulusid. Tohisoo külast tahaksin veel nimetada „Raasi“ talust **Juhan Eisenbergi** ja „Sääse“ Hansu. Esimene ehitas mõni aeg tagasi omale uhke lauda ning kolossaalse „häärberi“, kuid õnnetuseks laenudega, millede tasumine näib nüüd mehel üle jõu käivat. Eriti suurt hoolt on kulutatud Kohila alevikust paar kilomeetrit eemal asuvas **hr. Riimanni** talus aianduse peale. Muuseas on ka hr. Riimann oma õiglaste vaadete ja asjalikkuse tõttu lugupeetud peremees. Jah – nii me oleme ja elame seal Kohila vallas. Kõigist pole veel jõudnud avalikkusele teatada, kuid neist räägime juba edaspidi. Atschich.

Vanu ajalehti sirvis Kohila kooli vilistlane, ajakirjanik

Hille Tänavsuu